

Olmmošvuoigatvuodát
njuolga lummii

AMNESTY
INTERNATIONAL

“Gos duohtavuodas álget
olmmošvuoigatvuođat? Smávva
báikkiin, lahka ruovttu – nu
lahka ja nu unnit, ahte dat eai
oidno makkár ge
máilmmikárttas.

Muhto dat lea ovttaskas olbmo
máilmmis, dan ránnjágottis gos
orru, skuvllas dahje allaskuvllas
maid vázzá, fabrihkas, dálus
dahje kantuvrras gos bargá.”

Jorgaluvvon ja oaniduvvon dajaldat maid Eleanor
Roosevelt, lea dadjan, gii lei olmmošvuoigatvuođaid
ággirdeaddji 1948. Njukčamánu 27.beaivvi 1958.
United Nations, New York.

AMNESTYAKADEMIET

Máilmmijulggaštus olmmošvuoigatvuođaid birra

ART.01

**BUOT OLBMOT LEAT RIEGÁDAN FRIDDJA
JA OVTTALÁGÁNIN GO GUOSKÁ
OLMMOŠÁRVUI JA VUOIGATVUOĐAIDE.**

Buohkain leat dat seamma olmmošvuoigatvuođat, riegádeamis
jápmimii, beroškeahhtá gi lea dahje gos orru.

ART.02

**OLMMOŠVUOIGATVUOĐAT
GUSTOJIT BUOHKAIDE.**

Li oktage galgga vealahuvvot iežas agi, osku, sohka beali,
čearddalašvuođa, eallindilálašvuođa dahje eará
dilálašvuođaid dihte.

ART.03

JUOHKEHAČČAS LEA RIEKTI EALLIMII, FRIDDJAVUHTII JA PERSOVNNALAŠ SIHKARVUHTII.

Ii oktage galgga massit eallima, earret jus dat dáháhuvvá go ferte ieš iežas gáhttet dahje lea heahtegádjun. Jápminránggáštus lea dat vearrámus rihkkun eallinvuoigatvuhtii ja ii berreše goasse adnot.

ART.04

ŠLÁVAVUOHTA JA ŠLÁVVAGÁVPPAŠEAPMI LEA ÁIBBAS GIELDDUS.

Ii oktage sáhte eaiggáduššat nuppi olbmo, ja ii oktage vásihit bággobarggu.

ART.05

**II OKTAGE GALGGA VÁSIHIT ILLASTEAMI
DAHJE ILGADIS, OLMMOŠMEAHTTUN
DAHJE BADJELGEAHČČAN
MEANNUDEAMI DAHJE RÁDGGÁŠTUSA.**

Politijain ii leat lohpi bávččagahttet ii ovttage dahje áitit hávváduhttit du dahje earáid vai olahit dan maid áigot, ovdamearkka dihte go áigu oážžut muhtima dovddastit. Ii ge leat lohpi ránggáštít ovttage ilgadis vuogi mielde, ovdamearkka dihte olmmošmeahttun giddagasdilálašvuodaid bokte dahje huškumiin.

ART.06

**JUOHKEHAČČAS LEA
VUOIGATVUOHTA LÁGALAČČAT
DOHKKEHUVVOT OLMMOŽIN.**

Beroškeahttá gii don leat, beroškeahttá du duogázis, ovdešáiggis dahje eará dilálašvuodaid dihte; ii oktage galgga meannuduvvot lága olgobealde.

ART.07

**BUOHKAT LEAT
OVTTADÁSSÁSAČČAT LÁGA
EKTUI JA BUOHKAIN GALGÁ LEAT
SEAMMA SUODJALUS LÁGAS.**

Mii leat buohkat iešgudetláganat, muhto lágat fertejit gustot seamma ládje buohkaide. Láhka galgá buohkaid suodjalit vealahuvvomis.

ART.08

**BUOHKAT GALGET OAŽŽUT
SUODJALUSA DUOPMOSTUOLUS
GO VUOIGATVUOĐAT
DULBMOJUVOJIT.**

Láhka galgá sihkkarastit ahte buohkat galget sáhttit bealuštit vuoigatmeahttunvuoda vuostá, juogo ieš dahje advokáhta vehkiin.

ART.09

**II OKTAGE GALGGA VÁSIHIT SÁHTE
DOHKO DUOGUŠTEAMI, GIDDAGASSII
BIDJAMA DAHJE BÁLKESTUVVOT
OLGGOS RIIKKAS.**

Ii oktage galgga biddjot giddagassii (dahje “massit iežas friddjavuođa”) almma lága vuoduštusa vuodul. Friddjavuodarivven mii lea guhkit go moadde beaivvi, dan sáhtttá dušše duopmostuollu mearridit.

ART.10

**JUS DON LEAT ÁŠŠÁIDUHTTON MUHTIN
VEARREDAGU DIHTE, DE GALGÁ DU
VUOSTÁ ÁŠŠI MEANNUDUVVOT
ALMMOLAŠ DUOPMOSTUOLUS JA
RIEVTTALAŠ VUOGI MIELDE.**

Galgá leat bealátkeahces riekti mii meannuda du ášši ja dasa eai galgga eiseválddit sáhttit vikkahit iežaset beali áššis. Almmolašvuohta galgá sáhttit čuovvut diggeáššiid vai sihkkarastá ahte buot čadahuvvo vuoggalaččat.

ART.11

**BUOHKAIN LEA VUOIGATVUOHTA
GEHČČOT VIGIHEAPMIN DASSÁ GO
NUPPE GEŽIID LEA DUOĐAŠTUVVON.**

Jus don leat áššáiduhhton ránggáštahtti dagu dihte, de galggat dubmehallat dušše go du sivalašvuohta lea duođaštuvvon. Dat it leat don gii galggat duođaštit ahte leat vigiheapme.

ART.12

**JUOHKEHAČČAS LEA VUOIGATVUOHTA
PRIVÁHTA EALLIMII JA AHTA SU BUORRE
NAMMA JA BEAGGIN SUODJALUVVO.**

Du e-boasttat, govat, teakstadiedut, áppat, reivvet ja plánat gusket dušše dutnje alccet ja sidjiide geaiguin don välljet daid juogadit. Ii oktage galgga daid beassat geahččat jus don it suova, eai vel eiseválddit ge, earret jus láhka dan suovvá ja dan lea duopmostuollu dohkkehan.

A → B

ART.13

JUOHKEHAČČAS LEA VUOIGATVUOHTA VÁNDÐARDIT FRIDDJA JA GALGÁ LEAT FRIDDJAVUOHTA VÁLLJET GOS ORRU IEŽAS RIIKKA SISKKOBEALDE.

Stáhta ii sáhte seaguhit dasa gos don válljet orrut iežat riikkas. Eiseválddiin du riikkas ii ge leat lohpi hehttet du guoddit riikkat, earret go lea dárbu vára váldit eará rivttiin.

ART.14

JUOHKEHAČČAS LEA VUOIGATVUOHTA OHCAT JA OAZŽUT DORVVU EARÁ RIIKKAS JUS LEA OAGUHUVVON.

Jus du olmmošvuoigatvuodat dulbmojuvvojit dahje lea várra ahte dat dulbmojuvvojit, de lea dus vuoigatvuohta ohcat suodjalusa eará riikkas. Ii oktage stáhta galgá ránggáštuvvot dan dihte go addet dorvvu soapmásii.

ART.15

JUOHKEHAČČAS LEA VUOIGATVUOHTA
OAZŽUT STÁHTABORGÁRVUOĐA. II
OKTAGE GALGGA HEHTTEJUUVOT
RIEVDADIT STÁHTABORGÁRVUOĐA JUS
IEŽA DAN HÁLIIDIT.

Stáhtaborgárvuođa ii sáhte massit, eará jus lágas lea dasa vuodđu dan dahkat, ja dus ii sáhte oktage goasse váldit du stáhtaborgárvuođa jus dus ii leat eará stáhtaborgárvuohta.

ART.16

BUOT RÁVIS OLBMUIN LEA
VUOIGATVUOHTA NÁITALIT GEAINNA IEŽA
HÁLIIDIT JA VUOĐUDIT BEARRAŠA NU
Ahte eai leat makkár ge
HEHTTEHUSAID.

Don, ja dušše don, sáhtát mearridit geainna don áiggut náitalit.

ART.17

BUOHKAIN LEA VUOIGATVUOHTA EAIGGÁDIT OPMODAGA, MAID II OKTAGE SÁHTE VÁLDIT IHCALIS.

Stáhta ii sáhte dušše váldit dus juoidá maid don eaiggádat lága vuodu haga, ja almma ahte lea áibbas dárbbášlaš sihkkarastit eará vuoigatvuodaid. Dasa lassin galgá stáhta suodjalit du vai earát eai galgga sáhttit váldit dus opmodaga.

ART.18

JUOHKEHAČČAS LEA VUOIGATVUOHTA JURDDA-, OAMEDOVDO- JA OSKUFRIDDJAVUHTII.

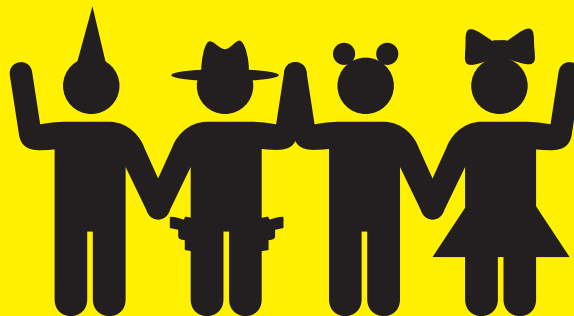
Buohkat leat friddja välljet alcceseaset ja doaimmahit iežaset osku, dahje välljet dan ahte ii oba ge leat makkár ge osku, ja maid molsut osku ja dan háliida.

ART.19

JUOHKEHAČČAS LEA VUOIGATVUOHTA OAIVIL- JA SÁTNEFRIDDJAVUOHTA.

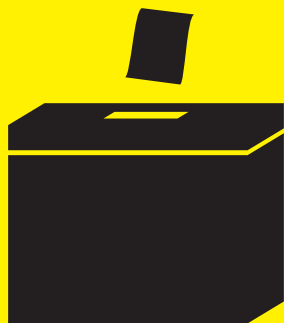
Buohkain lea vuoigatvuohta iežas oaivilii, dadjat maid jurddašit ja lonohallat dieđuid ja jurdagiid earáiguin. Don sáhtát dadjat vaikko maid, nu guhká go it daja dakkár vugiin mii duolbmá earáid olmmošvuoigatvuođaid.

ART.20

JUOHKEHAČČAS LEA VUOIGATVUOHTA OASÁLASTIT RÁFÁLAŠ ČOAHKKIMIIDDA JA ORGANISAŠUVNNAIDE.

Don it galgga hehttejuvvot oasálastit vuostálastimiidda nu guhká go ii dagut várálašvuođa olbmuid sihkarvuhtii. Stáhta ii galgga iežas seaguhit dasa makkár organisašuvdnii dahje searváii don gulat, nu guhká go dat leat lobálaččat.

ART.21

**BUOHKAIN LEA VUOIGATVUOHTA IEŽAS
RIIKASTIVREMII JA BÁIKKÁLAŠ SERVODAGA
STIVREMII. BUOHKAIN GALGÁ LEAT SEAMMA
VEJOLAŠVUOHTA OAZŽUT ALMMOLAŠ
LUOHTTÁMUŠDOAIMMA.**

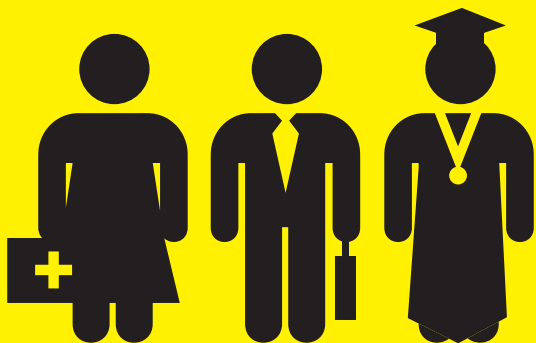
Du oaivil galgá gullot go galgá mearriduvvot movt riika dahje báikkálašservodat galgá doaibmat. Buohkain galgá leat vejolašvuohta searvat válgii dahje ohcat barggu stádas dahje suohkanis. Jus don leat vuolleahkásaš, de galget du váhnemat áimmahuššat du vuoigatvuođaid du ovdás.

ART.22

**BUOHKAIN LEA RIEKTI
VUĐOLAŠ BIRGENEAVTTUIDE
EALLIN DIHTE ÁRVVOLAŠ
EALLIMA.**

Jus olmmoš ieš ii birge, de galget eiseválddit láchčit árvvolaš eallindili.

ART.23

JUOHKEHAČČAS LEA VUOIGATVUOHTA BARGUI, DAHJE VÁLLJET ALCCES BARGGU, JA VUOIGGALAŠ BÁLKKÁ.

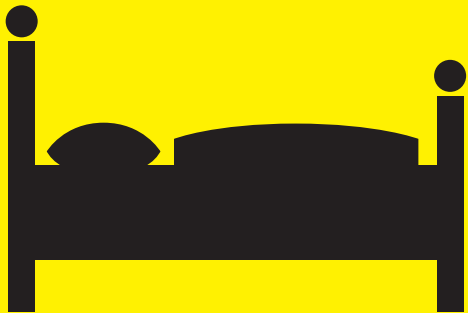
Stáhta galgá dahkat buot maid lea vejolaš vai buohkat galget sáhttit dīnet vai birgejit. Buohkat galget sáhttit válljet barggu áigot doaimmahit. Buohkat geat barget galget oažžut vuoiggalaš báلكká mii lea dan máde ahte dainna sáhtta birget.

ART.24

BUOHKAIN LEA VUOIGATVUOHTA VUOIDDASTEAPMÁI JA FRIDDJAÁIGÁI.

Bargoáigi dahje skuvla ferte ráddjejuvvot nu ahte buohkain lea doarvái vejolašvuohta vuoijnastit ja doaimmahit juoidá eará go barggu. Buohkat geat barget, lea geatnegasvuohta oažžut jeavddalaččat máksot luomu.

ART.25

**BUOHKAIN LEA VUOIGATVUOHTA
DAKKÁR EALLINDÁSSÁI MII
SIHKKARASTÁ DEARVVAŠVUOĐA JA
EARÁ VUOĐDODÁRBUID.**

Buohkain galgá leat biebmu, biktasat ja oadjebas báiki gos orru, ja buohkat galget oažžut veahki doaktáris go lea dárbu. Ii oktage galgga gillát buozanvuodain dušše dan dihte go lea heajos várri.

ART.26

**JUOHKEHAČČAS LEA
VUOIGATVUOHTA OAZŽUT OAHPU.**

Buorre oahppu lassánahtta du vejolašvuodaid váldit vára alddát ja oasálastit servodagas.

ART.27

BUOHKAIN LEA VUOIGATVUOHTA OASÁLASTIT KULTUREALLIMIS.

Stáhta galgá láchčit dili nu ahte dus lea vejolašvuohta oasálastit kultuvrras dahje falástallandoaluin. Sii geat ráhkadit dáidagiid, girjjálašvuoda dahje filmmaid, dahje dutket, sii galget suodjaluvvot vai earát eai galgga sáhttit geavahit sin buktagiid lobi haga.

ART.28

BUOT RIIKKAT FERTEJIT VEAHKKÁLAGA BARGAT VAI MÁILBMI ŠADDÁ DAKKÁR BÁIKI GOS DÁT VUOIGATVUOĐAT SÁHTTET DUOHTANDAHKKOT.

Stáhta galgá dohkkehit, suodjalit ja deavdit boargáriid vuoigatvuodaid. Buot riikat fertejit váldit mielovddasvástádusa das movt olbmuin eará riikkain lea.

ART.29

II OVTTAS GE GALGGA LEAT LOHPI
DUOLBMUT EARÁID
VUOIGATVUOĐAID.

Stáhta sáhtta dušše ráddjet movt mii meannudit iežamet
olmmošvuoigatvuođaiguin dalle go lea dárbbášlaš suodjalit
earáid vuoigatvuođaid, dahje go lea sáhka servodaga
sihkarvuođas.

ART.30

II MIHKKEGE MII ČUOŽŽU DÁN
JULGGAŠTUSAS GALGGA ADNOT
ÁGGAN HEAITTIHIT DAHJE BILLISTIT
MUHTIN OLMMOŠVUOIGATVUOĐAID.

DÁ LEA OANIDUVVON VERŠUVDNA
VUOIGATVUOÐAIN
MÁILMMIJULGGAŠTUSAS
OLMMOŠVUOIGATVUOÐAID BIRRA.

Dán oahpahusdahkosa lea dorjon:
Buftirs tilskudd til tiltak mot rasisme,
diskriminering og hatefulle ytringer

DON IT GALGGA GIERDAT NU
HIRBMADIT GE DAKKÁR
VUOIGATMEAHTTUNVUOÐA MII II
GUOSKÁ DUTNJE ALC CET.

- Arnulf Øverland

AMNESTY INTERNATIONAL NORGE

Grensen 3, 0159 Oslo

☎ 22402200

✉ info@amnesty.no

🌐 amnesty.no

f facebook.com/AmnestyNorge/

📷 @Amnesty_norge